

نقش نظام بانکی و بازار سرمایه در تأمین مالی بنگاه‌های تولیدی کوچک و متوسط

- نام پژوهش: نقش نظام بانکی و بازار سرمایه در تأمین مالی بنگاه‌های تولیدی کوچک و متوسط
- کدشناسایی: ۱۱۱۱۱۰۰۰۹۱۴ تهیه شده: واحد پژوهش و بررسی های اقتصادی
- انتشارات: اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی اصفهان
- تاریخ انتشار: خرداد ماه ۱۴۰۱
- صاحب امتیاز: اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی اصفهان
- تهیه کننده: میثم حداد
- ناظر علمی: دکتر زهرا زمانی، دکتر مصطفی مبینی دهکردی

● مقدمه

نظارت داشته باشند. ظرفیت موجود در این بنگاهها برای خلق فرصت‌های شغلی جدید و به‌کار گرفتن نیروهای بیکار یکی دیگر از کارکردهای این بنگاههاست که منجر به کاهش نرخ مشارکت نیروی کار در شغل‌های کاذب و غیررسمی نیز می‌شود. در واقع این مکانیسم منجر به کاهش نرخ بیکاری شده و یک راهبرد مهم برای هدایت بخش غیررسمی بازار به بخش مولد اقتصاد است. در تعریف جهانی، این کسب‌وکارها به بنگاههایی اطلاق می‌شود که دارای حداکثر ۳۰۰ نفر نیرو باشند و فروش کل سالانه آن از ۱۵ میلیون دلار فراتر نمی‌رود و تعریف داخلی آن در هر سازمان با توجه به شاخص «تعداد نیروی کار مشترک» متفاوت است. به‌عنوان نمونه در طبقه‌بندی اداره آمار بانک مرکزی واحدهای با کمتر از ۱۰ کارکن «خرد»، ۱۰ تا ۴۹ کارکن «کوچک»، ۵۰ تا ۹۹ کارکن «متوسط» و بالاتر از ۱۰۰ کارکن «بزرگ» نامیده می‌شوند. این بنگاهها در افزایش متغیرهایی مانند رشد اقتصادی، اشتغال، تولید ثروت و کاهش فقر در کشورها نقش حیاتی دارند. بر مبنای آخرین آمار منتشر شده توسط مرکز آمار ایران در سال

امروزه اهمیت بنگاه‌های کوچک و متوسط به عنوان رکن مهمی از بخش اقتصادی هر کشور قابل انکار نیست چراکه بیش از ۹۰ درصد از بنگاه‌های اقتصادی جهان را بنگاه‌های کوچک و متوسط تشکیل می‌دهند. به عنوان نمونه در اتحادیه اروپا تقریباً ۱۹ میلیون واحد (معادل ۹۹/۸ درصد کسب و کارهای موجود) و در ایالات متحده آمریکا بالغ بر ۹۹ درصد را کسب و کارهای کوچک و متوسط تشکیل می‌دهند. بنگاه‌های کوچک و متوسط (SME) نقش مهمی در ایجاد اشتغال و رشد اقتصادی پایدار داشته و مسیر توسعه صنعتی بسیاری از کشورها با سرمایه‌گذاری و رشد این بنگاهها پیش رفته است. این بنگاهها نهادهای محدود اقتصادی هستند که از طریق تجمیع منابع مالی خرد، کارآفرینی و پیوند با صنایع، زمینه‌های توسعه اقتصادی و پیشرفت را فراهم می‌آورند. درصد بالایی از نیروی کار هر کشور در بنگاه‌های کوچک و متوسط فعالیت می‌کنند و از همین رو باید دولت‌ها و سیاستگذاران با حساسیت بالایی به عملکرد آنها

● جدول ۱- تعاریف بنگاه‌های کوچک و متوسط در ایران

نام سازمان	تعریف بنگاه‌های کوچک و متوسط در ایران
اداره آمار بانک مرکزی	بنگاه‌هایی با کمتر از ۱۰ نفر کارکن (خرد)، ۱۰ تا ۴۹ نفر کارکن (کوچک)، ۵۰ تا ۹۹ نفر کارکن (متوسط) و بالاتر از ۱۰۰ نفر کارکن (بزرگ) تعریف می‌شوند.
وزارت صنعت، معدن و تجارت	بنگاه‌های کمتر از ۵۰ نفر کارکن، بنگاه‌های کوچک و متوسط تعریف می‌شوند.
سازمان صنایع کوچک و شهرک‌های صنعتی	بنگاه‌های بین ۵ تا ۵۰ نفر، بنگاه‌های کوچک و متوسط تعریف می‌شوند.

● منبع: بانک مرکزی ج.ا.ا، وزارت صمت و شرکت شهرک‌های صنعتی

نقش نظام بانکی و بازار سرمایه در تأمین مالی بنگاه‌های تولیدی کوچک و متوسط | تیر ماه ۱۴۰۰

● جدول ۲- خلاصه طرح آمارگیری کارگاه‌های صنعتی سال ۱۳۹۷ (نفر-میلیون ریال)

نحوه مدیریت	تشکیل سرمایه		تولید ناخالص داخلی فصلیت صنعتی	ارزش صادرات مستقیم	ارزش محصولات تولید شده	تعداد شاغلین	تعداد کارگاه	کارگاه‌های صنعتی
	تشکیل سرمایه ثابت	ارزش تغییرات موجودی انبار						
عمومی	۲۸۹۱۴	۶۳۹.۷۲۶.۵۲۹	۳.۱۱۸.۷۴۱.۲۳۱	۱.۶۹۴.۶۳۶.۲۰۵	۱۱.۰۵۸.۳۲۶.۲۶۹	۱.۷۳۳.۷۸۹	۲۹.۱۷۰	۱۰ نفر کارکن و بیشتر
خصوصی	۲۲.۹۰۲	۴۱.۴۹۹.۷۰۴	۴۳۹.۰۸۵.۳۴۳	۱۰۶.۲۷۵.۹۶۴	۱.۳۲۷.۷۷۹.۶۷۸	۴۶۵.۱۹۷	۲۳.۰۶۰	۱۰-۴۹ نفر کارکن
	۶.۰۱۲	۵۹۸.۲۲۶.۸۲۵	۲.۶۷۹.۶۵۵.۸۸۸	۱.۵۸۸.۳۶۰.۲۴۱	۹.۷۳۰.۵۴۶.۵۹۲	۱.۲۶۸.۵۹۲	۶.۱۱۰	بیش از ۵۰ نفر کارکن

● منبع: مرکز آمار ایران، دفتر آمارهای صنعت، معدن و زیربنایی

در جدول (۲)، خلاصه طرح آمارگیری کارگاه‌های صنعتی در سال ۱۳۹۷ که توسط مرکز آمار ایران انجام گرفته‌است، آورده شده است. براساس آمار تعداد شاغلین منتشر شده توسط مرکز آمار، در سال ۱۳۹۷ تعداد شاغلین بخش صنعت ۴,۱۲۷,۵۷۲ نفر و تعداد شاغلین کل اقتصاد ۲۳,۸۱۳,۰۴۵ نفر است. براساس گزارش حساب‌های ملی مرکز آمار ایران در سال ۱۳۹۷، تولید ناخالص داخلی بخش صنعت ۳,۸۸۳,۹۷۴ میلیارد ریال و تولید ناخالص داخلی کل در این سال ۲۵,۸۲۹,۷۱۲

تعداد بنگاه‌های صنعتی کوچک و متوسط ۲۳ هزار ۶۰ واحد بوده که حدود ۸۰ درصد کل واحدهای صنعتی کشور را به خود اختصاص داده است. تعداد شاغلان، میزان سرمایه‌گذاری و ارزش افزوده بنگاه‌های کوچک و متوسط به ترتیب ۴۲، ۲۴ و ۲۰ درصد کل واحدهای صنعتی را تشکیل داده است. علاوه بر بخش صنعت، بنگاه‌های کوچک و متوسط در سایر بخش‌های اقتصادی نیز وجود داشته که آمار بنگاه‌های صنعتی به‌تنهایی بیانگر اهمیت آن‌ها در چرخه اقتصاد کشور است. این بنگاه‌ها در بخش اشتغال

● جدول ۳- سهم کارگاه‌های کوچک و متوسط صنعتی از اشتغال و تولید ناخالص داخلی در ایران

کارگاه‌های صنعتی	سهم اشتغال از		سهم تولید ناخالص داخلی	
	بخش صنعت	کل اقتصاد	بخش صنعت	کل اقتصاد
۱۰ نفر کارکن و بیشتر	۴۲	۷	۳/۸۰	۱/۱۲
۱۰-۴۹ نفر کارکن	۳/۱۱	۲	۳/۱۱	۷/۱
بیش از ۵۰ نفر کارکن	۷/۳۰	۵	۰/۶۹	۴/۱۰

● منبع: مرکز آمار ایران و محاسبات محقق

میلیارد ریال است. بنابراین در جدول (۳)، سهم کارگاه‌های کوچک و متوسط صنعتی از اشتغال و تولید ناخالص داخلی

۱۹/۳ میلیون نفر از ۲۴ میلیون شاغل کشور (سهم ۷۹ درصدی از کل اشتغال کشور) را در خود جای داده است.

در ایران آورده شده است. بنگاههای کوچک و متوسط که کلید عبور از شرایطهای تحریمی و فشارهای خارجی هستند؛ تحت تاثیر مسائل بیرونی و بحرانهای اقتصادی نبوده و در حال حاضر بر اثر بی‌توجهی سیاست‌گذاران در وضعیت نامطلوبی قرار گرفته‌اند. یکی از موارد توجه به این بخش، تأمین مالی و تسهیلات ارائه شده به آنها است که در مقایسه با بنگاههای بزرگ رقم خاصی محسوب نمی‌شود. به‌عنوان مثال در سال ۱۳۹۹ از مجموع ۱۸۹۹ هزار میلیارد تومان تسهیلات اعطا شده در سیستم بانکی تنها ۸۵/۶ هزار میلیارد (۴/۵ درصد) در اختیار بنگاههای کوچک و متوسط قرار گرفته است.

با توجه به شرایط کرونایی و بحران اقتصادی کشور، بنگاههای کوچک و متوسط، نیازمند حمایت دولت و سیستم بانکی هستند، چراکه با وجود رونق در بازار سهام و همچنین بالا رفتن ذخایر بانکها، سیاستگذاران می‌توانستند از هر دو طریق حمایت مالی و تأمین مالی این بخش بزرگ از اقتصاد ایران را حمایت کنند. در این راستا با در نظر گرفتن مشکلات تأمین مالی از طریق نظام بانکی، توسعه بازارهای سرمایه به‌عنوان نهاد مکمل نظام بانکی پیشنهاد می‌شود. بسیاری از کشورها یک بازار مجزا را برای بنگاههای کوچک و متوسط ایجاد نموده و با دسترسی به اطلاعات و شفافیت و کاهش ریسک سرمایه‌گذاری زمینه رشد و ورود به بازار اصلی سرمایه فراهم نموده‌اند. در ایران بازار فرابورس در همین راستا تشکیل گردیده است. اما با توجه به ایجاد چنین فرصتی برای ورود بنگاههای کوچک و متوسط به بازار سرمایه، به دلیل وجود مشکلات ساختاری و مشکلات مربوط به بازار، ورود این بنگاهها به بازار فرابورس از موفقیت چندانی برخوردار نبوده است.

با بررسی بنگاههای کوچک و متوسط دو نکته حایز اهمیت است؛ اول آنکه به‌نظر می‌رسد در طول بحرانهای اخیر علی‌الخصوص در چهار سال گذشته این بنگاههای کوچک و متوسط بوده‌اند که در صف اول ورشستگی و عقب‌ماندگی قرار داشته‌اند و بنگاههای دولتی - که عمدتاً هم بنگاههای بزرگ محسوب می‌شوند - به‌کار خود ادامه داده‌اند. به‌عنوان نمونه مقایسه وضعیت بنگاههای صنعتی طی سالهای ۱۳۹۵، ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷ نشان می‌دهد مجموع بنگاههای کوچک و متوسط صنعتی از ۲۸ هزار و ۳۱۳ در سال ۱۳۹۵ به ۲۷ هزار و ۳۱۵ در سال ۱۳۹۶ و به ۲۳ هزار و ۶۰ در سال ۱۳۹۷ رسیده است. این در حالی است که طی همین سالها تعداد بنگاههای دولتی، شبه‌دولتی و بنگاههای وابسته به بانکها و سایر نهادها که عمدتاً بنگاههای بزرگ بالای ۱۰۰ نفر را تشکیل می‌دهند، از دو هزار و ۹۹۵ به سه هزار و ۱۷ بنگاه افزایش داشته‌اند. در کشورهای توسعه‌یافته تأمین مالی شرکت‌های بزرگ عموماً از طریق بازار سرمایه و تأمین مالی شرکت‌های کوچک و متوسط از طریق بانکها انجام می‌گیرد، اما در ایران به دلیل عدم پیشرفت بازارهای مالی، تأمین مالی

شرکت‌های بزرگ عمدتاً از طریق بانکها انجام می‌شود و از طرف دیگر به دلیل وجود تسهیلات تکلیفی، عملاً منابع ناچیزی برای تأمین مالی بنگاههای کوچک و متوسط باقی می‌ماند. در ادامه این گزارش در بخش اول مبانی نظری تأمین مالی بنگاههای کوچک و متوسط ارائه خواهد شد. در بخش دوم وضعیت تأمین مالی بنگاههای تولیدی کوچک و بزرگ در ایران مورد بررسی قرار خواهد گرفت. بخش سوم به وضعیت تأمین مالی بنگاههای تولیدی کوچک و بزرگ در جهان پرداخته می‌شود. در بخش چهارم جمع‌بندی و ارائه پیشنهادت بیان می‌شود.

۱- مبانی نظری تأمین مالی بنگاههای کوچک و متوسط
عمدتاً یکی از پایه‌ها و الزامات اصلی شروع و ادامه فعالیت‌های اقتصادی، دسترسی به منابع مالی کافی جهت تأمین سرمایه گذاری ثابت و یا سرمایه در گردش بنگاههای اقتصادی به ویژه بنگاههای کوچک و متوسط است. بطور کلی برای تشکیل و تمرکز منابع مالی یا سرمایه در سطح بنگاههای اقتصادی، دو طریق عمده وجود دارد که عبارتند از بدهی‌ها و حقوق صاحبان سهام. علاوه بر این در یک دسته بندی کلی، می‌توان تأمین مالی بنگاههای اقتصادی را به دو دسته منابع درون بنگاهی و منابع خارج از بنگاه تقسیم بندی کرد. منظور از منابع درون بنگاهی در واقع آورده سهامداران و یا اندوخته‌های موجود در شرکت‌هاست که به منظور تأمین مالی مورد نیاز برای تأسیس، ادامه و یا توسعه فعالیت‌های بنگاههای اقتصادی مورد استفاده قرار می‌گیرد. منابع خارجی از بنگاه نیز طیف وسیعی از ابزارهای بازار پول و سرمایه را شامل می‌شود که با توجه به گستردگی، میزان هزینه بر بودن و توسعه بازارهای مالی و همچنین متناسب با سطح آگاهی و دانش بنگاههای اقتصادی مورد استفاده قرار خواهد گرفت. یکی از دیگر روش‌های تأمین سرمایه بنگاههای کوچک و متوسط انتشار اوراق بدهی است. در ایران هزینه‌های انتشار اوراق مالی اسلامی بالا است. به‌علاوه ضمانت نرخ سود انتشار این اوراق بیشتر از ۱۸ درصد از سوی بانکها ممنوع است. در این خصوص می‌توان تعیین نرخ سود را به بازار واگذار نمود. همچنین با ایجاد یک پایگاه داده می‌توان اعتبار بنگاههای کوچک و متوسط را رتبه‌بندی کرده و از طریق پشتوانه دارایی‌های این شرکتها اوراق بدهی منتشر نموده و ریسک عدم ایفای تعهدات را به سرمایه‌گذاران انتقال یابد. همچنین می‌توان ضمانت اوراق بدهی را به جز بانکها، به شرکت‌های بیمه یا سرمایه‌گذاری واگذار نمود تا با افزایش سود، این اوراق برای خریداران جذاب گردد.

بعد از این بحران مالی، تمایل بانک‌ها نسبت به اعطای وام به صاحبان کسب و کارهای خرد و کارآفرینانی که توانایی ارائه وثیقه‌های سنگین نداشتند، کاهش یافت. همین موضوع باعث شد که صاحبان کسب و کارهای کوچک و متوسط تصمیم به اتخاذ تدابیر جایگزین برای تأمین سرمایه مورد نیاز خود بگیرند.

نقش نظام بانکی و بازار سرمایه در تأمین مالی بنگاه‌های تولیدی کوچک و متوسط | تیر ماه ۱۴۰۰

سرمایه در تأمین مالی بنگاه‌های تولیدی کوچک و متوسط ایران باتوجه به وضعیت موجود پرداخته شود و با مقایسه با وضعیت دیگر کشورها در تأمین مالی بنگاه‌های کوچک و متوسط، پیشنهادهای ارائه شود. در ادامه و در بخش دوم وضعیت موجود تأمین مالی بنگاه‌های تولیدی کوچک و متوسط در ایران بیان می‌شود.

وضعیت تأمین مالی بنگاه‌های تولیدی کوچک و متوسط در ایران

در این بخش باتوجه به آمار و اطلاعات رسمی موجود و همچنین انجام برخی از محاسبات به بررسی وضع موجود تأمین مالی بنگاه‌های تولیدی کوچک و بزرگ پرداخته می‌شود. باتوجه به فقدان یا کمبود آمار و اطلاعات مربوط به بنگاه‌های کوچک و متوسط در کشور، از منابع آماری مختلف برای پوشش این بخش استفاده شده است که گاه‌ها اختلافاتی در زمینه تعاریف اولیه از بنگاه‌های کوچک و متوسط دارند. لذا برای هماهنگی بیشتر و تحلیل بهتر نتایج، از محاسبات محقق برای یکپارچگی بیشتر استفاده می‌شود.

همانطور که در بخش مبانی نظری اشاره شد یکی از منابع تأمین مالی در بخش اقتصاد و به ویژه بنگاه‌های کوچک و متوسط، استفاده از تسهیلات بانکی است. در ایران هم مانند سایر کشورهای جهان، بانک‌ها براساس نیاز صاحبان بنگاه‌ها، اقدام به پرداخت تسهیلات در بخش‌های مختلف اقتصادی می‌کنند. از جمله اهداف دریافت تسهیلات می‌توان به ایجاد، تأمین سرمایه در گردش، تعمیر، توسعه، خرید کالای شخصی و خرید مسکن اشاره کرد. در جدول (۴)، تسهیلات پرداختی به کل بخش‌های اقتصادی بدون توجه به اهداف

یکی از این تدابیر، تأمین مالی جمعی (crowd Funding) بود. تأمین مالی جمعی، مجموعه‌ای از فرصت‌های سرمایه‌گذاری در قالب ایده یا پروژه است که توسط کارآفرینان معرفی شده و از عموم مردم درخواست می‌شود تا برای تأمین مالی مشارکت کنند. در طرف دیگر، جمعیتی از مردم علاقمند به سرمایه‌گذاری هستند که با نظام ارزیابی مبتنی بر خرد جمعی، ضمن تبادل آرا و ارزیابی میزان ریسک و سود هر یک از فرصت‌ها، به رتبه بندی و اولویت‌گذاری آنها می‌پردازند.

استفاده از روش‌های تأمین مالی جمعی منحصر به سال‌های اخیر نمی‌شود و قدمت به مراتب طولانی‌تری دارد؛ سنت حسنه گل‌ریزان که در کشور اجرا می‌شود نمونه‌ای از روش تأمین مالی جمعی با مدل اهدا است. مشارکت مردم در تعاونی‌ها و صندوق‌های قرض‌الحسنه و همچنین جمع‌آوری هزینه‌های درمان بیماران تنگدست، مشارکت در بازسازی عتبات و مشارکت در تأمین هزینه‌های هیأت مذهبی و غیره همگی نشان‌دهنده وجود فرهنگ تأمین مالی جمعی در ایران است. در مدل‌های جدیدتر تأمین مالی جمعی دایره مخاطبین گسترده‌تر شده و از سطح خانواده، دوستان، معتمدین و شرکای فرد سرمایه‌پذیر فراتر می‌رود و البته پیشرفت بسترهای اینترنتی نیز در افزایش سرمایه‌گذاران بالقوه تاثیر فراوانی داشته است.

در اقتصاد ایران رایج‌ترین منابع تأمین مالی از منابع خارج از بنگاه شامل تسهیلات بانکی، استقراض از بازارهای غیررسمی، استفاده از منابع اختصاص یافته در قالب طرح‌های دولتی از قبیل وجوه اداره شده و صندوق توسعه ملی و همچنین استفاده از ابزارهای مالی رایج در بازار سرمایه یعنی انتشار

جدول ۴ - تسهیلات پرداختی بانک‌ها به کل اقتصاد طی دوره زمانی (۵) ۱۴۰۰-۱۳۹۰

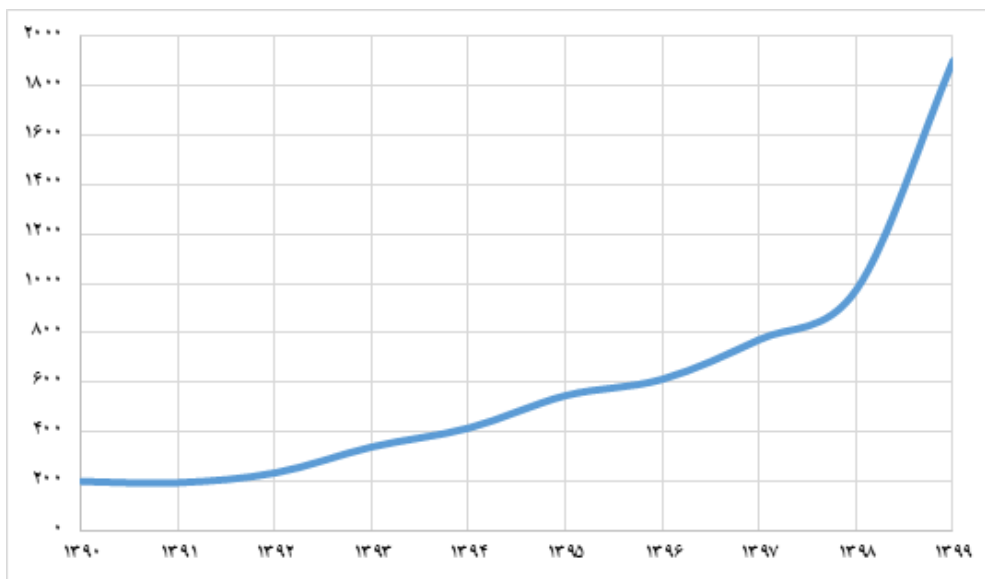
سال	تسهیلات پرداختی (هزار میلیارد تومان)	رشد تسهیلات پرداختی
۱۳۹۰	۲۰۱	-
۱۳۹۱	۱۹۶	-۲/۴۹
۱۳۹۲	۲۳۶	۲۰/۴۱
۱۳۹۳	۳۴۱	۴۴/۴۹
۱۳۹۴	۴۱۷	۲۲/۳۹
۱۳۹۵	۵۴۸	۳۱/۴۱
۱۳۹۶	۶۱۴	۱۲/۰۴
۱۳۹۷	۷۷۴	۲۶/۰۶
۱۳۹۸	۹۷۵	۲۵/۹۷
۱۳۹۹	۱۸۹۹	۹۴/۷۷
۱۴۰۰	۹۰۰	-

منبع: بانک مرکزی ج.ا.ا.

اوراق سهام و اوراق بهادار هستند. در این گزارش سعی می‌شود به نقش نظام بانکی و بازار طی دوره زمانی (۵) ۱۴۰۰-۱۳۹۰ بیان شده است. باتوجه به جدول (۴)، نرخ رشد تسهیلات پرداختی در

● نمودار ۱- روند تسهیلات پرداختی بانکها به کل اقتصاد ایران طی دوره زمانی ۱۳۹۰-۱۳۹۹

● منبع: بانک مرکزی ج.ا.ا.

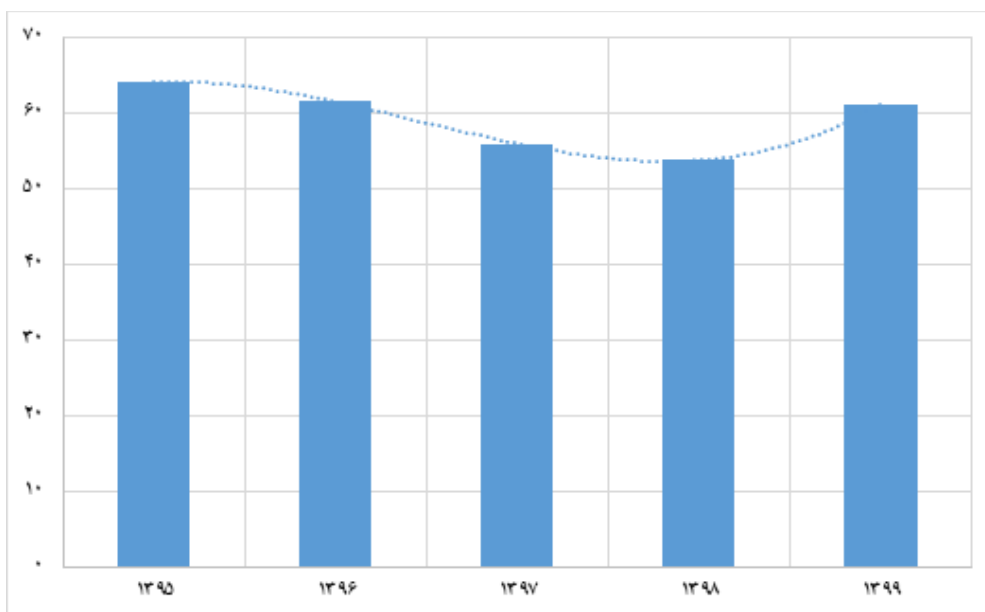
تسهیلات را نشان دهد. در نمودار (۲)، نسبت تأمین سرمایه در گردش به کل تسهیلات پرداختی بر حسب درصد نشان داده شده است.

باتوجه به نمودار (۲)، در طول دوره مطالعه مورد تأمین سرمایه در گردش بیش از ۶۴ درصد از کل تسهیلات پرداختی بانکها را در سال ۱۳۹۵ به خود اختصاص داده است. به طور کلی براساس گزارشات بانک مرکزی، تأمین سرمایه در گردش در همه سالها بیشترین سهم را از کل تسهیلات بانکها به خود اختصاص می دهند. بنابراین

سالهای اخیر صعودی است که از طرفی باعث افزایش تأمین مالی بنگاهها می شود و از طرف دیگر اگر وارد بخش مصرفی به غیر از بنگاههای تولیدی شود باعث افزایش تورم ناشی از فشار تقاضا می شود. در نمودار (۱)، روند تسهیلات پرداختی بانکها به کل اقتصاد را طی دوره زمانی ۱۳۹۹-۱۳۹۰ نشان می دهد.

همانطور که قبلاً به آن اشاره شد یکی از منابع تأمین سرمایه در گردش، تسهیلات بانکی است. لذا دانستن سهم این هدف از کل تسهیلات پرداختی بانکها می تواند مسیر این

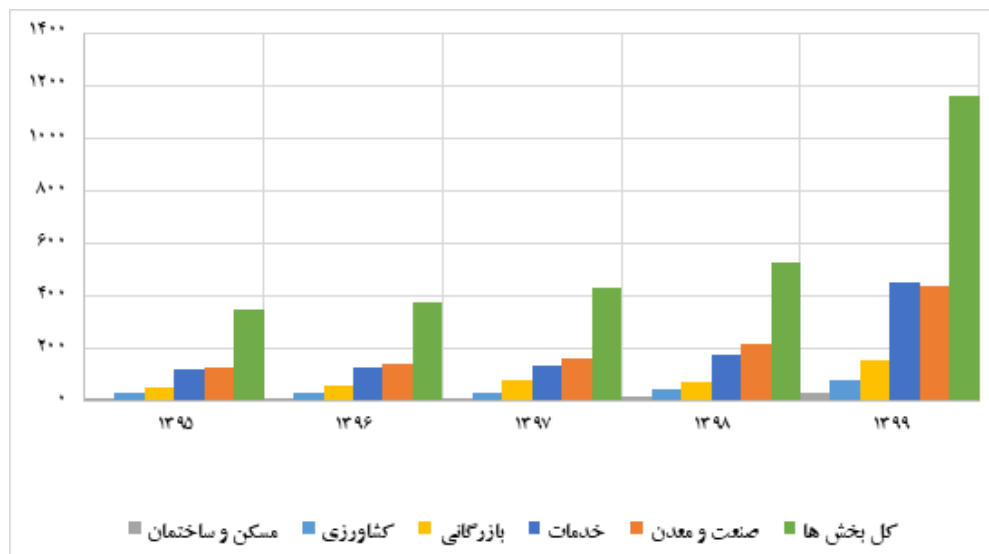
● نمودار ۲- نسبت تأمین سرمایه در گردش به کل تسهیلات پرداختی طی دوره زمانی ۱۳۹۵-۱۳۹۹ (درصد)

● منبع: بانک مرکزی ج.ا.ا.

نقش نظام بانکی و بازار سرمایه در تأمین مالی بنگاههای تولیدی کوچک و متوسط | تیر ماه ۱۴۰۰

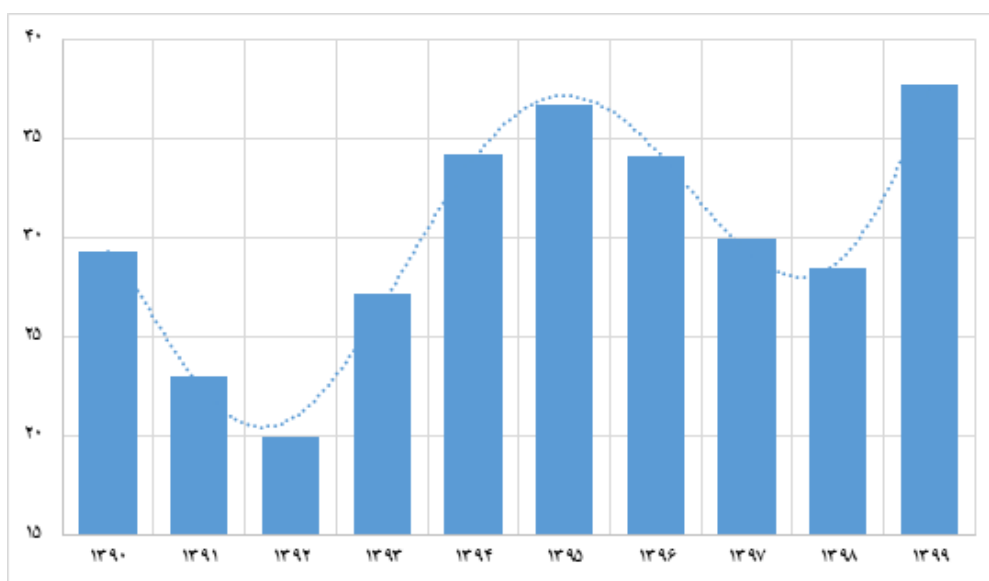
● نمودار ۳- تأمین سرمایه در گردش بخش‌های اقتصادی طی دوره زمانی ۱۳۹۵-۱۳۹۹ (هزار میلیارد تومان)

● منبع: بانک مرکزی ج.ا.ا.

بنگاه‌های اقتصادی و بویژه بنگاه‌های تولیدی کوچک و متوسط در ایران برای تأمین سرمایه در گردش به سمت تسهیلات بانک‌ها روی آورده‌اند. توجه به این نکته که در کدام بخش‌های اقتصادی تأمین سرمایه در گردش بیشترین تأمین مالی را در طی سال‌های مختلف داشته‌است، اهمیت بسزایی در سیاست‌گذاری‌های آتی برای رشد اقتصادی دارد. در نمودار (۳)، تأمین سرمایه در گردش بخش‌های اقتصادی طی دوره زمانی ۱۳۹۵-۱۳۹۹ به تفکیک بخش‌ها نشان داده شده‌است. باتوجه به نمودار (۳)، بخش مسکن همیشه کمترین تأمین سرمایه در گردش را در طی سال‌های مورد مطالعه از طریق تسهیلات بانکی داشته‌است. همچنین بخش بازرگانی در طی سال‌های مختلف بعد از بخش مسکن سهم پایینی را تأمین سرمایه در گردش از طریق تسهیلات پرداختی دارد. از سال ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۸ بخش صنعت و معدن بیشترین تأمین سرمایه در گردش را از طریق تسهیلات داشته‌است اما در سال ۱۳۹۹ بخش خدمات بیشترین سهم را بخود اختصاص داده‌است. دلیل اصلی افزایش تأمین سرمایه در گردش بخش خدمات در سال ۱۳۹۹ نسبت به سال ۱۳۹۸، پاندمی کرونا و آسیب‌های وارده به بخش خدمات در این سال است که

● نمودار ۴- نسبت تسهیلات پرداختی بانک‌ها به تولید ناخالص داخلی طی دوره زمانی ۱۳۹۰-۱۳۹۹ (درصد)

● منبع: بانک مرکزی ج.ا.ا. و مرکز آمار ایران

● جدول ۵- مانده تسهیلات پرداختی بانکها و رشد آن در طی سالهای ۱۳۹۰-۱۳۹۹

سال	مانده تسهیلات پرداختی بانکها (هزار میلیارد تومان)	رشد مانده تسهیلات پرداختی بانکها
۱۳۹۰	۳۸۰	-
۱۳۹۱	۴۳۹	۱۵/۵۲
۱۳۹۲	۵۷۲	۳۰/۲۹
۱۳۹۳	۶۷۴	۱۷/۸۳
۱۳۹۴	۷۹۲	۱۷/۵۰
۱۳۹۴	۹۸۷	۲۴/۶۲
۱۳۹۶	۱۲۵۹	۲۷/۵۵
۱۳۹۷	۱۵۰۹	۱۹/۸۵
۱۳۹۸	۱۹۳۵	۲۸/۲۳
۱۳۹۹	۲۷۹۲	۴۴/۲۸

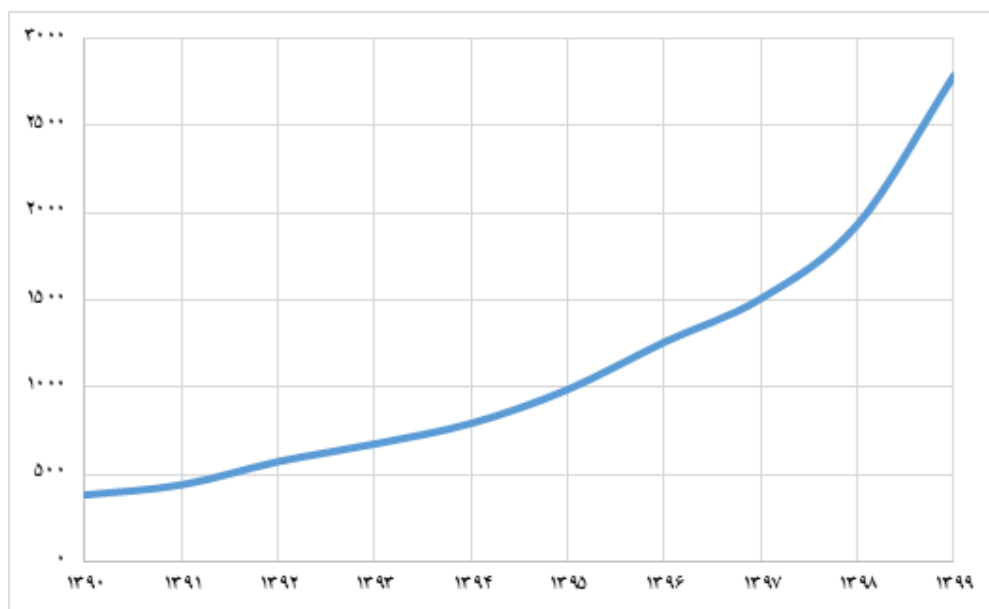
● منبع: بانک مرکزی ج.ا.

نسبت به بخش صنعت و معدن بیشتر بوده است و فعالین این بخش برای جبران زیان، ناچار به دریافت تسهیلات برای تأمین سرمایه در گردش شده اند. با توجه به اینکه تسهیلات پرداختی بانکها در بخشهای مختلف اقتصادی مصرف می شوند و همانطور که گفته شد بیشتر در تأمین سرمایه در گردش و توسعه واحدهای تولیدی بکار می رود،

تسهیلات پرداختی به تولید ناخالص داخلی یکی از متغیرهای مهم در جهت محاسبه سهم تسهیلات در تولید ناخالص داخلی در طی یک سال است. در نمودار (۴)، نسبت تسهیلات پرداختی بانکها به تولید ناخالص داخلی طی دوره مورد مطالعه نشان داده شده است.

باتوجه به نمودار (۴)، در سال ۱۳۹۹ تسهیلات پرداختی بانکها

● نمودار ۵- مانده تسهیلات جاری و غیر جاری پرداختی بانکها به کل اقتصاد ایران طی دوره زمانی ۱۳۹۰-۱۳۹۹

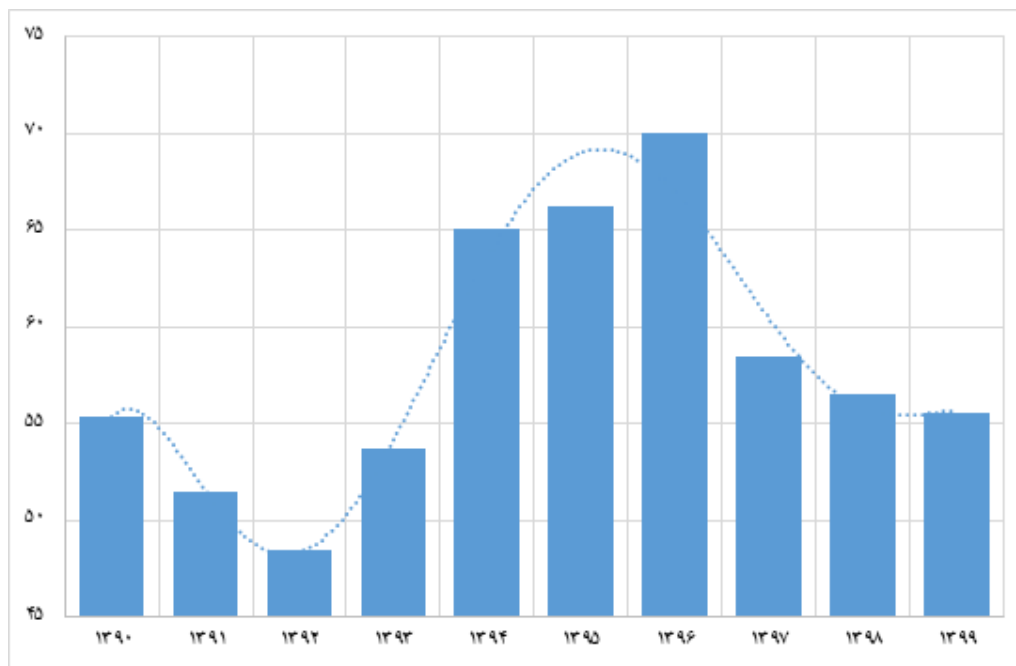

● منبع: بانک مرکزی ج.ا.

بنابراین یکی از مهمترین عوامل در رشد اقتصادی است. نسبت بیشترین سهم از تولید ناخالص داخلی را داشته است. از دلایل

نقش نظام بانکی و بازار سرمایه در تأمین مالی بنگاههای تولیدی کوچک و متوسط | تیر ماه ۱۴۰۰

● نمودار ۶- نسبت مانده تسهیلات بانکها به تولید ناخالص داخلی طی دوره زمانی ۱۳۹۰-۱۳۹۹ (درصد)

● منبع: بانک مرکزی ج.ا.و مرکز آمار ایران

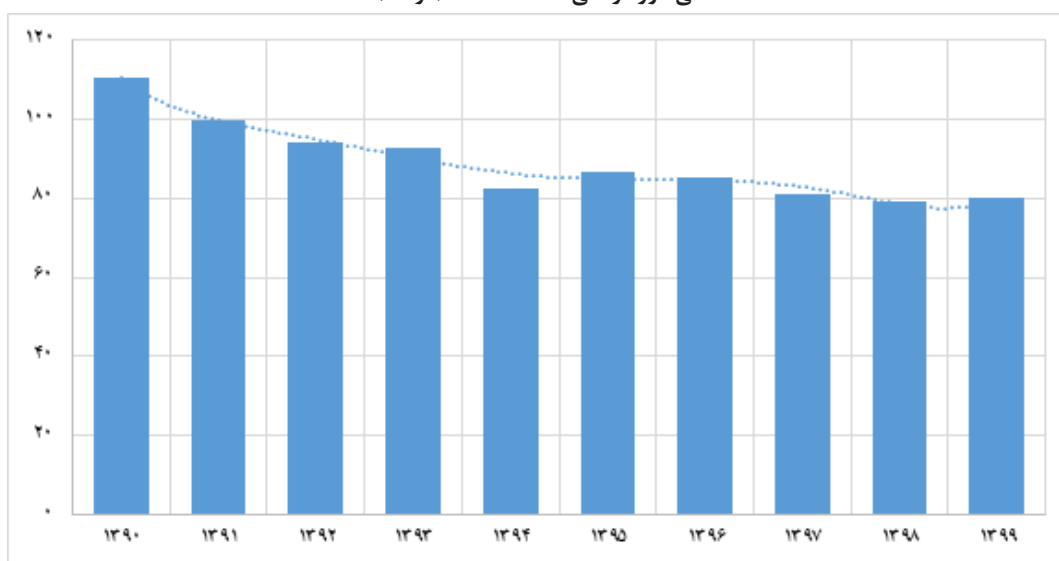
تسهیلات پرداختی ایجاد می‌شود. در جدول (۵)، مانده تسهیلات پرداختی بانکها و رشد آن در طی سالهای ۱۳۹۰-۱۳۹۹ بیان شده‌است.

همانطور که در جدول (۵)، بیان شد در سالهای اخیر مانده تسهیلات با رشد صعودی در حال افزایش است که حاصل از افزایش تسهیلات پرداختی در سالهای اخیر است. در ادامه و در نمودار (۵)، روند مانده تسهیلات پرداختی بانکها طی دوره مورد

عمده آن افزایش ۹۴ درصدی در تسهیلات اعطایی است که انتظار می‌رسد در سالهای آتی تأثیر خود را در رشد اقتصادی کشور بیشتر کند.

از دیگر متغیرهای مهم که در تأمین مالی بخشهای اقتصادی از طریق شبکه بانکی و تسهیلات بانکها به این بخشها دارای اهمیت است مانده تسهیلات پرداختی بانکها است. به طور کلی مانده تسهیلات پرداختی، یک متغیر انباره است و از تجمع

● نمودار ۷- نسبت مانده تسهیلات به سپرده‌ها پس از کسر سپرده قانونی - ارزی و ریالی طی دوره زمانی ۱۳۹۰-۱۳۹۹ (درصد)

● منبع: بانک مرکزی ج.ا.و محاسبات محقق

مطالعه نشان داده شده است. علاوه بر اینکه متغیر مانده تسهیلات جاری و غیرجاری نشان دهنده تأمین مالی بخشهای اقتصادی است، نسبت مانده تسهیلات جاری و غیرجاری به تولید ناخالص داخلی است که سهم مانده تسهیلات از تولید ناخالص داخلی را ارائه می کند. نمودار (۶)، نسبت مانده تسهیلات بانکها به تولید ناخالص داخلی طی دوره مورد مطالعه نشان می دهد.

باتوجه به نمودار (۶)، در سال ۱۳۹۶ مانده تسهیلات جاری و غیرجاری بانکها سهم بیشتری از تولید ناخالص داخلی را دارد. متغیر دیگری که نشان دهنده تأمین مالی بخشهای اقتصادی توسط تسهیلات بانکها است، نسبت مانده تسهیلات به سپردهها پس از کسر سپرده قانونی - ارزی و ریالی است. این نسبت درصدی از تسهیلات پرداختی به سپردههای ارزی و ریالی پس از کسر سپردههای قانونی را ارائه می کند. در نمودار (۷)، نسبت مانده تسهیلات به سپردهها پس از کسر سپرده قانونی - ارزی و ریالی را طی دوره مورد مطالعه نشان می دهد.

باتوجه به نمودار (۷)، در اکثر سالهای مورد مطالعه روند نسبت مانده تسهیلات به سپردهها پس از کسر سپرده قانونی - ارزی و ریالی، روند کاهشی داشته است. دلیل اصلی این امر افزایش مانده تسهیلات به سپرده پس از کسر سپردههای قانونی است. بنابراین این روند نشان دهنده رشد فزاینده تسهیلات از سپردههای بانکی است.

بر اساس گزارشهای پایش ملی محیط کسب و کار ایران که در اتاق بازرگانی ایران تهیه می شود، می توان یکی از عوامل اصلی مانع در ادامه حیات بنگاههای کوچک و متوسط را مشکل تأمین مالی دانست. لازم به ذکر است که شکاف مالی

بین بنگاههای کوچک و متوسط و بانکها در اغلب بازارهای مالی دنیا وجود دارد اما این شکاف در ایران بسیار زیاد است. وجود این شکاف، رشد و گسترش بنگاههای کوچک و متوسط را در کشور دچار مشکل می کند و این سازوکار باعث می شود تا فقط بنگاههای بزرگ در بازار باقی بمانند. در جدول (۶)، مهمترین موانع کسب و کار بیان شده توسط فعالان اقتصادی را طی دوره زمانی پاییز ۱۳۹۵ تا تابستان ۱۴۰۰ بیان شده است.

مانع ۱: دشواری تأمین مالی از بانکها مانع ۲: غیرقابل پیش بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه محصولات مانع ۳: بی ثباتی سیاستها، قوانین و مقررات و رویههای اجرایی ناظر بر کسب و کار مانع ۴: فساد و سوء استفاده افراد از مقام و موقعیت اداری در دستگاههای اجرایی مانع ۵: موانع در فرایندهای اداری و اخذ مجوزهای کسب و کار در دستگاههای اجرایی مانع ۶: تولید و عرضه نسبتاً آزاد کالاهای غیراستاندارد و تقلبی در بازار مانع ۷: رویههای ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات مانع ۸: وجود رقابت غیرمنصفانه شرکتها و مؤسسات دولتی یا شبه دولتی در بازار مانع ۹: ضعف دادگاهها در رسیدگی به شکایات و پیگرد مؤثر متجاوزان به حقوق دیگران مانع ۱۰: رویههای سختگیرانه در ادارات کار و بیمه برای مدیریت نیروی انسانی مانع ۱۱: بی ثباتی و غیرقابل پیش بینی بودن قیمتها (مواد اولیه و محصولات). همانطور که در جدول (۶) مشاهده می شود، در بین یازده مانع از مهمترین موانع کسب و کار در طی دوره مطالعه مانع «دشواری تأمین مالی از بانکها» در فصول مختلف پایش فضای کسب و کار همواره جزء سه مانع اصلی فعالان اقتصادی بوده است.

جدول ۶ - مهمترین موانع کسب و کار بیان شده توسط فعالان اقتصادی

الویت مجموعه						الویت مجموعه					
۵	۴	۳	۲	۱		۵	۴	۳	۲	۱	
۴	۵	۱	۳	۲	زمستان ۱۳۹۷	۴	۵	۱	۳	۲	تابستان ۱۴۰۰
۴	۵	۱	۳	۲	پاییز ۱۳۹۷	۴	۵	۱	۳	۲	بهار ۱۴۰۰
۴	۵	۱	۳	۲	تابستان ۱۳۹۷	۴	۵	۱	۳	۲	زمستان ۱۳۹۹
۹	۷	۳	۱	۲	بهار ۱۳۹۷	۴	۵	۱	۳	۲	پاییز ۱۳۹۹
۷	۵	۳	۱	۱۱	زمستان ۱۳۹۶	۴	۵	۱	۳	۲	تابستان ۱۳۹۹
۵	۷	۳	۱	۱۱	پاییز ۱۳۹۶	۶	۵	۳	۱	۲	بهار ۱۳۹۹
۱۰	۳	۷	۱۱	۱	تابستان ۱۳۹۶	۷	۵	۱	۳	۲	زمستان ۱۳۹۸
۳	۵	۱۱	۷	۱	بهار ۱۳۹۶	۷	۵	۱	۳	۲	پاییز ۱۳۹۸
۱۰	۱۱	۷	۵	۱	زمستان ۱۳۹۵	۸	۶	۳	۱	۲	تابستان ۱۳۹۸
۷	۵	۳	۱۱	۱	پاییز ۱۳۹۵	۴	۵	۱	۳	۲	بهار ۱۳۹۸

منبع: گزارش پایش ملی محیط کسب و کار ایران، از پاییز ۱۳۹۵ تا تابستان ۱۴۰۰

نقش نظام بانکی و بازار سرمایه در تأمین مالی بنگاههای تولیدی کوچک و متوسط | تیر ماه ۱۴۰۰

● جدول ۷- تأمین مالی بنگاههای کوچک و متوسط طی دوره زمانی ۱۳۹۵-۱۳۹۹

سال	تعداد بنگاه (هزار)	ارزش تسهیلات (هزار میلیارد تومان)	میانگین تسهیلات پرداختی به هر بنگاه (میلیون تومان)	سهم از کل تسهیلات پرداختی بانک ها
۱۳۹۵	۵۲/۴	۳۶/۳	۶۹۳	۳/۱
۱۳۹۶				
۱۳۹۷	۲۳/۳	۱۸/۹	۸۱۱	۲/۵
۱۳۹۸	۳۷/۴	۵۴/۴	۱۴۵۴	۵/۶
۱۳۹۹	۲۷/۰	۸۵/۶	۳۱۷۰	۴/۵

● منبع: بانک مرکزی ج.ا.ا و محاسبات محقق

از سال ۱۳۹۵ بانک مرکزی ج.ا.ا هر ساله دستورالعمل تأمین مالی بنگاههای اقتصادی کوچک و متوسط را اعلام می‌کند. براین اساس در این گزارش تعداد بنگاهها و ارزش تسهیلات در سال گذشته بیان می‌شود. در جدول (۷)، تأمین مالی بنگاههای کوچک و متوسط طی دوره زمانی ۱۳۹۵-۱۳۹۹ به هر بنگاه بیش از دو برابر شده است. همچنین باتوجه به کل تسهیلات پرداختی بانکها به کل بخش اقتصاد، در سال ۱۳۹۹ سهم بنگاههای کوچک و متوسط از کل تسهیلات پرداختی، نسبت به سال ۱۳۹۸، بیش از یک درصد کاهش یافته است و به ۴/۵ درصد رسیده است.

● جدول ۸- شاخص کل، شاخص صنعت و ارزش معاملات بازار سرمایه طی دوره زمانی ۱۳۹۰ تا شش ماهه ۱۴۰۰

سال	شاخص کل	شاخص صنعت	ارزش معامله بورس و فرابورس (هزار میلیارد تومان)
۱۳۹۰	۲/۵۴	۱/۹۷	۲/۴۰
۱۳۹۱	۳/۰۱	۲/۴۹	۳/۰۱
۱۳۹۲	۶/۴۸	۵/۵	۹/۶۲
۱۳۹۳	۷/۲۰	۶/۰۴	۵/۸۸
۱۳۹۴	۶/۶۰	۵/۴۴	۵/۸۲
۱۳۹۵	۷/۷۶	۶/۵۱	۵/۵۹
۱۳۹۶	۸/۶۸	۷/۵۷	۶/۰۴
۱۳۹۷	۱۴/۱۱	۱۲/۷۶	۱۵/۵۵
۱۳۹۸	۳۱/۰۲	۲۷/۰۸	۵۶/۸۱
۱۳۹۹	۱۳۳/۷۰	۱۱۷/۶	۲۸۲/۳۶
شش ماهه ۱۴۰۰	۱۲۹/۳۰	۱۱۵/۳۲	۱۱۷/۴۸

● منبع: بورس اوراق بهادار تهران

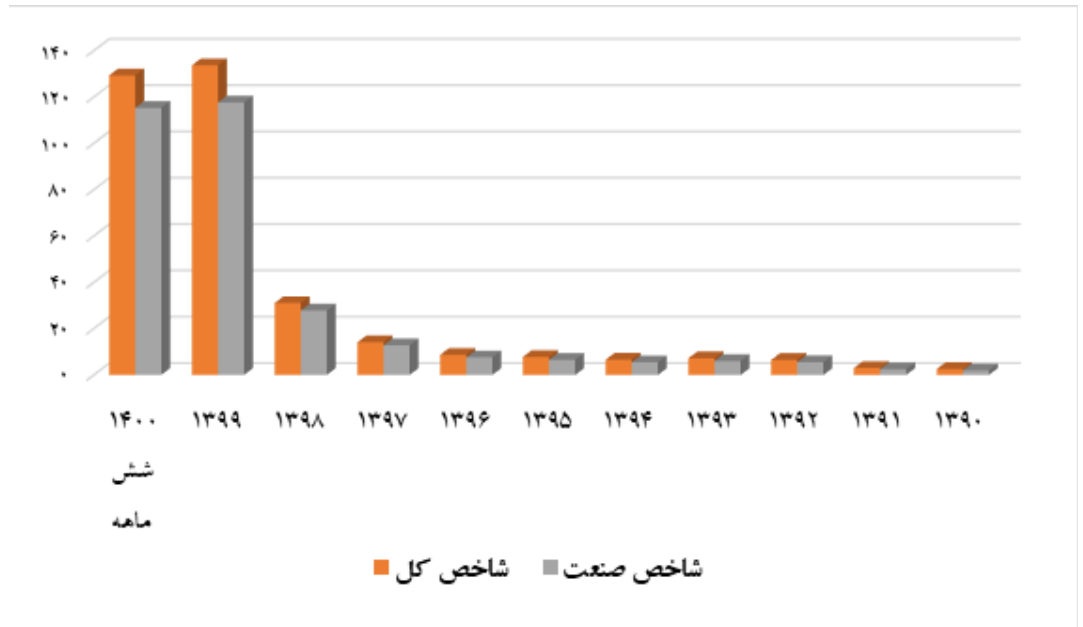
آورده شده است. باتوجه به جدول (۷)، در سال ۱۳۹۹ تعداد بنگاههای کوچک و متوسط که از طریق شبکه بانکی و تسهیلات بانکها تأمین مالی شده‌اند نسبت به سال ۱۳۹۸ حدود ۱۰ هزار کاهش یافته است. اما در این سال باتوجه به افزایش ارزش تسهیلات و کاهش تعداد بنگاههای تأمین مالی شده، میانگین تسهیلات پرداختی

نظریه پردازان مالی خاطر نشان می‌کنند که نقایص بازار اعتباری موجود، به دلایل انتخاب نامطلوب، مخاطرات اخلاقی و مشکلات اجرای قرارداد ایجاد شده است. اگرچه، بانکها نیازمند اطلاعات به منظور تصمیم‌گیری در خصوص درخواست‌های وام، ارائه نوع مناسب تسهیلات و تعیین میزان مناسب تسهیلات هستند، ولی در عمل مسائلی در رابطه با دستیابی به اطلاعات بنگاههای

نقش نظام بانکی و بازار سرمایه در تأمین مالی بنگاههای تولیدی کوچک و متوسط | تیر ماه ۱۴۰۰

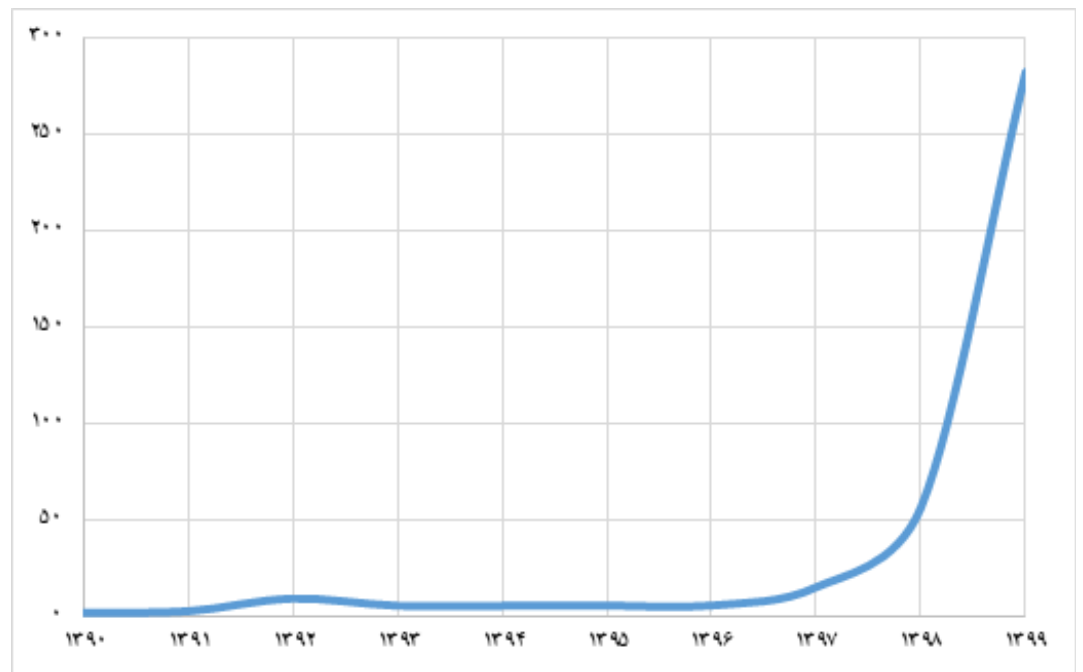
● نمودار ۸ روند شاخص کل و شاخص صنعت در بازار سرمایه در ایران طی دوره ۱۳۹۰-۱۳۹۹

● منبع: بورس اوراق بهادار تهران

کوچک و متوسط به دلایل فقدان مدارک ثبت شده مدیران و مالکان این شرکتها و هزینه بالای جمع آوری این اطلاعات وجود دارد. به دلیل این عدم تقارن اطلاعات، بانکها قادر به تمایز بین وام گیرندگان با ریسک بالا و ریسک پایین نیستند و با دو مسئله مواجه هستند. به نام انتخاب نامطلوب (اطلاعات پنهان) و مخاطرات اخلاقی (اقدام پنهان) مواجه هستند. سازمانهایی مانند اتاق بازرگانی و سایر انجمنهای تجاری می توانند یک نقش کلیدی در کمک به اعضای خود به منظور

● نمودار ۹- روند ارزش معاملات بورس و فرابورس در بازار سرمایه در ایران طی دوره زمانی ۱۳۹۰-۱۳۹۹ (هزار میلیارد تومان)

● منبع: بورس اوراق بهادار تهران

نقش نظام بانکی و بازار سرمایه در تأمین مالی بنگاههای تولیدی کوچک و متوسط | تیر ماه ۱۴۰۰

دسترسی به وام‌های بانکی ایفا نمایند. بدین منظور، توصیه می‌شود که بانک‌ها از طریق همکاری با این سازمان‌ها به شناسایی ارزش اعتباری مشتریان کسب و کارهای کوچک و متوسط بپردازند و از همین طریق محصولات مالی خود را برای این بخش ترویج نمایند. یکی دیگر از تأمین‌کنندگان مالی بنگاه‌های اقتصادی و به ویژه بنگاه‌های کوچک و متوسط بازارهای سرمایه و سهام هستند. این تأمین‌کننده مالی در ایران و در سال‌های اخیر

شده است. با توجه به نمودار (۹) و با خروج امریکا از برجام و متعاقب آن، چند نرخ‌ی شدن ارز از سال ۱۳۹۷ در نتیجه جهش نرخ انواع ارز (ارز دولتی، نیما و آزاد) و تاثیر مستقیم آن بر قیمت مواد اولیه وارداتی و نهاده‌های پتروشیمی و فلزی به واسطه وابستگی قیمت‌ها به نرخ ارز و قیمت‌های جهانی و همچنین اثر تورمی سایر مواد اولیه و افزایش تورم تولیدکننده (معادل ۳۶ درصد در سال ۱۳۹۸ و ۲۳/۶ درصد در نیمه نخست سال

● جدول ۹- حجم تأمین مالی بنگاه‌ها توسط بازار سرمایه و تسهیلات بانکی در طی دوره ۱۳۹۹-۱۳۹۰

سال	بازار سرمایه (هزار میلیارد تومان)	تسهیلات بانکی (هزار میلیارد تومان)	درصد تأمین مالی	
			از طریق بازار سرمایه	از طریق تسهیلات بانکی
۱۳۹۰	۲/۴۰	۲۰۱	۱/۱۸	۹۸/۸۲
۱۳۹۱	۳/۰۱	۱۹۶	۱/۵۱	۹۸/۴۹
۱۳۹۲	۹/۶۹	۲۳۶	۳/۹۲	۹۶/۰۸
۱۳۹۳	۵/۸۸	۳۴۱	۱/۷۰	۹۸/۳۰
۱۳۹۴	۵/۸۲	۴۱۷	۱/۳۸	۹۸/۶۲
۱۳۹۵	۵/۹۵	۵۴۸	۱/۰۷	۹۸/۹۳
۱۳۹۶	۶/۰۴	۶۱۴	۰/۹۷	۹۹/۰۳
۱۳۹۷	۱۵/۵۵	۷۷۴	۱/۹۷	۹۸/۰۳
۱۳۹۸	۵۶/۸۱	۹۷۵	۵/۵۱	۹۴/۴۹
۱۳۹۹	۲۸۲/۳۶	۱۸۹۹	۱۲/۹۴	۸۷/۰۶

● منبع: بانک مرکزی ج.ا.ا - بورس اوراق بهادار تهران و محاسبات محقق

(۱۳۹۹) و با عنایت به سهم حدود ۶۵ درصدی هزینه مواد اولیه داخلی و خارجی از ارزش ستانده کارگاه‌های صنعتی، نیاز واحدهای صنعتی به سرمایه در گردش افزایش یافت. از این رو، در راستای تأمین منابع مالی مورد نیاز بنگاه‌های تولیدی، سیاست متنوع‌سازی ابزارهای تأمین مالی با هدف بهره‌گیری هر چه بیشتر از ظرفیت‌های بازار سرمایه در دستور کار قرار گرفت؛ این موضوع توأم با سوددهی بازار سهام موجب ورود نقدینگی سرگردان خانوار به بازار سرمایه (علی‌الخصوص از زمستان ۱۳۹۸ تا تابستان ۱۳۹۹) و همچنین افزایش انگیزه بنگاه‌ها برای بهره‌برداری از ظرفیت‌های تأمین مالی این بازار شد. رشد ۲/۸ برابری عرضه سهام اولیه در هشت ماهه نخست سال ۱۳۹۹ نسبت به مدت مشابه سال قبل، گواهی بر این مدعاست. به‌رغم رشد عرضه اولیه سهام در سال جاری و سهم ۲۲ درصدی این ابزار در تأمین مالی بازار سرمایه در هشت ماهه ابتدایی سال ۱۳۹۹، مشاهده می‌شود که از این ابزار برای تأمین مالی بخش صنعت به خوبی استفاده نشده است و صرفاً ۱۵/۴ درصد از سهام عرضه شده

نقش مهمی را ایفا می‌کند. در سال‌های اخیر شاخص کل و شاخص صنعت در بازار سرمایه در ایران رشد زیادی داشته‌اند و نشان دهنده فعالیت این بازار در تأمین مالی بنگاه‌های اقتصادی هستند. در جدول (۸)، شاخص کل، شاخص صنعت و ارزش معاملات بازار سرمایه طی دوره زمانی ۱۳۹۰ تا شش ماهه ۱۴۰۰ آورده شده است. باتوجه به جدول (۸)، بازار سرمایه در ایران در سال ۱۳۹۲ رشد چشم‌گیری داشته است. دلیل این تغییر دولت در این سال و انتظارات خوش بینانه نسبت به این بازار بوده است. سپس تا سال ۱۳۹۶ با یک روند ثابتی در حال افزایش بوده و از سال ۱۳۹۶ تا ۱۳۹۹ دارای رشد فزاینده بوده است. از دلایل رشد چشمگیر در سال‌های اخیر ورود بنگاه‌های تولیدی کوچک و متوسط به این بازار بوده است. در نمودار (۸)، شاخص کل و شاخص صنعت بازار سرمایه در سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۹ نشان داده شده است. در نمودار (۸)، روند ارزش معاملات بورس و فرابورس در بازار سرمایه در ایران طی دوره زمانی ۱۳۹۹-۱۳۹۰ نشان داده

● جدول ۱۰- نرخ سود بین بانکی در ایران و برخی از کشورهای جهان

کشور	نرخ سود بین بانکی		کشور	نرخ سود بین بانکی	
	گذشته	جاری		گذشته	جاری
سوئیس	-۷۸/۰	-۷۸/۰	چین	۵/۳	۵/۳
آلمان	-۵۵/۰	-۵۵/۰	روسیه	۷۹/۷	۷۹/۷
فرانسه	-۴۸/۰	-۴۹/۰	ترکیه	۳۸/۱۵	۳۸/۱۵
ایالات متحده آمریکا	۱۸/۰	۱۸/۰	ایران	۹/۱۹	۰۹/۲۱
امارات	۳۸/۰	۳۸/۰	آرژانتین	۴۶/۳۱	۰۷/۳۱

● منبع: <https://tradingeconomics.com/>

می‌شود. براساس آخرین گزارش بانک مرکزی این نرخ هم اکنون ۲۱/۰۹ درصد است.

نرخ بین بانکی در دو ماه نخست سال ۱۴۰۰ در محدوده ۱۹/۰۹ درصد قرار داشت اما در خردادماه با کاهش محسوس به رقم ۱۸ درصد رسید و در اواسط تیرماه هم رقم ۱۷/۹۴ درصد را ثبت کرد. نرخ سود بین بانکی در مرداد و شهریورماه ۱۴۰۰ و همزمان با تغییر دولت در محدوده قیمتی ۱۸ درصد در نوسان بود و در مهرماه وارد کانال ۱۹ درصد شد و این سیر صعودی ادامه داشت تا اینکه در آبان ماه به قله ۲۰ درصد رسید و به حرکت رو به جلوی خود ادامه داد و در یک هفته منتهی به چهارم آذرماه به ۲۱/۰۹ درصد رسید.

تغییرات نرخ بهره بین بانکی در کل بازار پول تأثیر می‌گذارد. زمانی که نرخها تغییر می‌کند این حرکت وجوه به سمت بانکها می‌تواند بازارهای دیگر همچون بازار ارز، بازار طلا را با رکود همراه کند. موضوعی که در آینده احتمال رشد نرخ بهره را قوت می‌بخشد و به زعم کارشناسان در طولانی مدت اتفاق خوبی برای بخش تولید و اقتصاد به شمار نمی‌آید. در جدول (۱۰)، نرخ سود بین بانکی در ایران و برخی از کشورهای جهان مورد مقایسه قرار می‌گیرد.

در انتهای این بخش لازم است به این نکته پرداخته شود که بازار سرمایه در ایران توانایی تأمین مالی بنگاههای اقتصادی را دارد و تنها باید با ایجاد بستری امن و به دور از نوسانات حاشیه‌ای به مدیریت این بازار پرداخت. تأمین مالی از طریق بازار سرمایه از محاسن زیادی نسبت به تأمین مالی از طریق تسهیلات بانک برخوردار است. از مهمترین محاسن آن جمع آوری نقدینگی و تبدیل آن به دارایی در جهت رشد اقتصادی است. در صورتیکه افزایش تسهیلات از طریق سیستم بانکی، حجم نقدینگی را افزایش و باعث افزایش تورم می‌شود. بنابراین برای افزایش سهم بازار سرمایه در تأمین مالی بنگاهها باید موانع ورود بنگاههای کوچک و متوسط را از میان برداشت.

و ۱۴/۵ درصد معاملات انجام شده در این بازار مربوط به واحدهای صنعتی بوده و از این شیوه تأمین مالی عمدتاً برای شرکت‌های سرمایه‌گذاری و صندوقها استفاده شده است. باتوجه به نتایج تحلیل‌های ارائه شده در این بخش و مبانی نظری ارائه شده در بخش قبلی، بنگاههای تولیدی کوچک و متوسط برای تأمین سرمایه در گردش خود از منابع تسهیلات بانکی و برای افزایش سرمایه ثابت از منابع بازار سرمایه استفاده می‌کنند. متغیرهایی که در این بخش به آن‌ها اشاره شد این مطلب را تأیید می‌کنند. در انتهای این بخش لازم است سهم هر کدام از منابع مالی محاسبه شود. در جدول (۹)، حجم تأمین مالی بنگاهها توسط بازار سرمایه و تسهیلات بانکی در طی دوره ۱۳۹۹-۱۳۹۰ ارائه شده است. باتوجه به جدول (۹)، سهم بازار سرمایه از تأمین مالی بنگاهها در دو سال منتهی به ۱۳۹۹ افزایش چشمگیری داشته است. دلیل این امر رشد فزاینده در ارزش معاملات در این بازار در طول این سالها بوده است. بازار سرمایه در ایران از سال ۱۳۹۸ با ورود بنگاههای جدید و افزایش سهم بنگاههای قبلی توانست سهم خود را از تأمین مالی بنگاهها، افزایش دهد. این افزایش در رشد ارزش معاملات بازار سرمایه به نسبت بیشتر از رشد تسهیلات بانکها بوده است.

بررسی وضعیت بازار بین بانکی، یکی دیگر از عوامل مهمی است که می‌تواند در تحلیل تأمین مالی توسط نظام بانکی کمک کند. نرخ سود بین بانکی یکی از انواع نرخهای بهره در بازار پول است که به نرخهای سود یا بهره در سال بازارها جهت می‌دهد. در بازار بین بانکی، بانکها و موسسات اعتباری برای تأمین مالی کوتاه مدت و ایجاد تعادل در وضعیت نقدینگی خود با یکدیگر معامله می‌کنند و در فاصله زمانی کوتاه و با نرخ سودی معلوم بازپرداخت کنند. در این بازار، بانکهایی که دارای مازاد منابع هستند به بانکهای دچار کسری قرض می‌دهند تا بتوانند از طرف دیگر نرخ سود را در بازار مدیریت کنند. همچنین این بازار کمک می‌کند تا بانکها برای تأمین نقدینگی به بانک مرکزی مراجعه نکنند در نتیجه از انبساط حجم نقدینگی جلوگیری

نقش نظام بانکی و بازار سرمایه در تأمین مالی بنگاه‌های تولیدی کوچک و متوسط | تیر ماه ۱۴۰۰

● جدول ۱۱- سهم بنگاه‌های کوچک و متوسط در اشتغال و تولید ناخالص داخلی برخی از کشورها در سال ۲۰۱۸

کشور	سهم بنگاه‌های کوچک و متوسط در اشتغال	سهم بنگاه‌های کوچک و متوسط در تولید ناخالص داخلی
آلمان	۷۹	۵۴
اندونزی	۹۷	۵۸
ژاپن	۷۰	۵۰
ایالات متحده آمریکا	۴۹	۴۶
جمهوری کره	۸۸	۴۹
تایلند	۷۸	۳۹
مالزی	۵۹	۳۲

● Source: SMEs Internationalization and Finance in Asia, IMF, ۲۰۱۹.

ترکیه، آمریکا و ایتالیا بیشترین میزان را داشته است. در بخش صنعت نیز کشورهای ترکیه، کره جنوبی و ایتالیا سهم بیشتری به خود اختصاص داده و در بخش ساختمان نیز تعداد بنگاه‌های کوچک و متوسط فرانسه، آمریکا و ایتالیا بیشتر از سایر بخش‌ها بوده است. در کشورهایی با درآمد بالا، بنگاه‌های کوچک و متوسط حداقل ۴۵ درصد از نیروی کار را استخدام می‌کنند و این نسبت برای کشورها با درآمد پایین‌تر ۲۷ درصد است.

در توزیع منطقه‌ای، آسیای شرقی و اقیانوسیه بالاترین اشتغال در بنگاه‌های کوچک و متوسط را به خود اختصاص داده‌اند که در این بین کشور چین با سهم ۸۰ درصدی از اشتغال در بنگاه‌های کوچک و متوسط پیشرو است. در سال ۲۰۰۸ و ۲۰۱۴ اشتغال در صنعت، در کلیه کشورهای عضو OECD به جز کشورهای لوکزامبورگ و آلمان کاهش یافت که عمدتاً ناشی از کاهش تعداد بنگاه‌های کوچک و متوسط و بزرگ است. سطح اشتغال در کشورهایی که شدیداً تحت تأثیر بحران بوده‌اند در سال ۲۰۱۴ پایین‌تر از سال ۲۰۰۸ قرار داشته است به‌خصوص برای بنگاه‌های کوچک و متوسطی که از وضعیت رکودی اخیر، آسیب‌های جدی را متوجه شده‌اند.

پلتفرم‌های مختلفی در سطح جهان برای تأمین مالی بنگاه‌های کوچک و متوسط از طریق انتشار سهام ایجاد شده است. از جمله آنها می‌توان به موارد زیر اشاره کرد: بازار سرمایه‌گذاری جایگزین در لندن، بازار جسورانه TSX در کانادا، بازار HK GEM در هنگ کنگ، بازار Mothers در ژاپن، بازار AlterNet در اروپا و بازار AltX در آفریقای جنوبی. بر این اساس در کشورهای مختلف شرایط پذیرش و همچنین الزامات افشا در بازار بنگاه‌های کوچک و متوسط نسبت به بازار اصلی سهل‌گیرانه‌تر و منعطف‌تر و هزینه‌های اداری مترتب بر این بازارها در مقایسه با بازار اصلی کمتر است.

● وضعیت تأمین مالی بنگاه‌های تولیدی کوچک و متوسط در جهان

در بخش دوم این گزارش به طور مفصل و براساس آمارهای موجود و محاسبات به بررسی وضعیت تأمین مالی بنگاه‌های اقتصادی و به ویژه بنگاه‌های تولیدی کوچک و متوسط در ایران پرداخته شد. در این بخش سعی می‌شود وضعیت تأمین مالی بنگاه‌های تولیدی کوچک و متوسط در جهان مورد بررسی قرار گیرد.

در منابع بین‌المللی بنگاه‌های کوچک و متوسط به شرکت‌های مستقلی اطلاق می‌شود که تعداد معینی نیروی کار استخدام می‌کند که این تعداد در کشورهای مختلف متفاوت است. بررسی روند تعداد بنگاه‌های کوچک طی سالیان اخیر نشان می‌دهد تعداد بنگاه‌های کوچک و متوسط مخصوصاً آنهایی که به‌شدت تحت تأثیر بحران مالی قرار دارند کاهش یافته، اما بخش خدمات در اکثر موارد در این کشورها در موقعیت بهتری قرار گرفته است. به‌عنوان نمونه، تعداد بنگاه‌های کوچک و متوسط ایالات متحده، ایتالیا و انگلستان در سال ۲۰۱۴ کمتر از سال ۲۰۰۸ بوده است. این بنگاه‌ها که بیشتر در تجارت عمده‌فروشی و خرده‌فروشی و ساخت‌وسازها فعالیت می‌کنند سهم بالایی از تعداد بنگاه‌ها را در هر کشور به خود اختصاص داده‌اند، به نحوی که در کشور ترکیه ۹۸/۳ درصد از تعداد کل بنگاه‌های این کشور بنگاه کوچک و متوسط محسوب می‌شود. اگرچه سهم بنگاه‌های بزرگ از نظر تعداد کمتر از یک درصد کل بنگاه‌هاست، اما سهم قابل توجهی از اشتغال را به خود اختصاص داده‌اند. در روسیه حدود ۶۷ درصد اشتغال مربوط به بنگاه‌های بزرگ است. با این وجود بررسی‌های بیشتر نشان می‌دهد که در اکثر کشورها نیز بیشترین میزان اشتغال در بنگاه‌های کوچک و متوسط به بخش صنعت و تجارت اختصاص داشته است و بخش اطلاعات و ارتباطات کمترین میزان اشتغال را به خود اختصاص داده است. تعداد بنگاه‌های کوچک و متوسط در بخش خدمات در کشورهای

نقش نظام بانکی و بازار سرمایه در تأمین مالی بنگاههای تولیدی کوچک و متوسط | تیر ماه ۱۴۰۰

● جدول ۱۰- نرخ سود بین بانکی در ایران و برخی از کشورهای جهان

کشور	سهم SMEها از کل تسهیلات بانکی	نسبت مطالبات غیر جاری از مطالبات (تجاری)	نرخ تورم در سال مورد نظر	نرخ بهره تسهیلات بنگاههای بزرگ	نرخ بهره تسهیلات SME	تفاوت نرخ بهره بانکی برای SMEها و بنگاههای بزرگ
استرالیا	۴۸/۲۹	۸۱/۰	۹۳/۱	۵۶/۳	۲۹/۵	۷۳/۱
اتریش	۹۵/۶	۷/۱۲	۸۸/۱	۲۶/۲	۸۲/۱	-۴۴/۰
برزیل	۴۲/۳۶	۴۵/۲	۶۷/۳	۶/۸	۵/۲۱	۹/۱۲
شیلی	۹/۱۹	۵/۲	۳۲/۲	۸/۳	۳/۸	۵/۴
فرانسه	۲۱/۲۰	۲۸/۳	۱۰/۲	۰۳/۱	۴۸/۱	۴۵/۰
گرجستان	۱/۴۵	۶/۶	۶۲/۲	۳/۹	۳/۱۲	۳
یونان	۸/۵۳	۵/۳۲	۷۷/۰	۸۱/۳	۶۴/۴	۸۳/۰
مجارستان	۸۶/۶۱	۵/۵	۸۵/۲	۲	۴۴/۲	۴۴/۰
اندونزی	۶۸/۱۹	۴/۲	۲۹/۳	۰۱/۱۱	۶۹/۱۲	۶۸/۱
جمهوری کره	۲/۸۱	۸۸/۱	۴۸/۱	۴۵/۳	۸۲/۳	۳۷/۰
مالزی	۶/۵۰	-	۹۷/۰	۸۲/۴	-	-
مکزیک	۸/۳۴	۶/۱	۹۰/۴	۸/۱۱	۷/۱۷	۹۲/۵
چین	۹۶/۶۴	۰۵/۲	۱۱/۲	۰۷/۵	۱۷/۵	۱/۰
لهستان	۷/۵۳	۳۲/۱۱	۶۰/۱	۹۲/۲	۴۳/۳	۵۱/۰
روسیه	۰۸/۱۳	۵۱/۶	۸۸/۲	۱۷/۹	۰۸/۱۰	۹۱/۰
ترکیه	۳۴/۳۲	۰۱/۴	۳۳/۱۶	-	-	-
انگلستان	۸/۳۴	-	۴۸/۲	۷/۲	۴۴/۳	۷۴/۰
ایالات متحده آمریکا	۵/۱۷	۱۲/۱	۴۴/۲	۹/۴	۱۶/۵	۲۶/۰

● جدول ۱۰- نرخ سود بین بانکی در ایران و برخی از کشورهای جهان

در سال ۲۰۱۸، سهم بنگاههای کوچک و متوسط از کل تسهیلات بانکی در کشور جمهوری کره، چین، مجارستان، لهستان و یونان بیشتر از دیگر کشورهاست. کشور اتریش در بین کشورهای مورد مطالعه، کمترین سهم از تسهیلات را برای تأمین مالی بنگاههای کوچک و متوسط داشته است. همچنین نرخ تورم در کشورهای مورد مطالعه به غیر از ترکیه در سال ۲۰۱۹، کمتر از ۵ درصد است. همچنین در کشور اتریش برای حمایت از این نوع بنگاههای تولیدی، نرخ بهره تسهیلات بانکی کمتری نسبت به بنگاههای بزرگ در نظر گرفته اند. اما چون ریسک این بنگاهها بیشتر است و از بازدهی نسبت به مقیاس کمتری برخوردار هستند، لذا بانکها و موسسات اعتباری برای جبران این ریسک، نرخ بهره بیشتری را نسبت به بنگاههای بزرگ در نظر می گیرند. سرمایه در گردش بازارهای سرمایه یکی دیگر از عوامل مهم در

همانطور که در مقدمه گزارش بیان شد بنگاههای کوچک و متوسط، سهم قابل توجهی از اشتغال و تولید ناخالص کل را به خود اختصاص می دهند. در جدول (۱۱)، سهم بنگاههای کوچک و متوسط در اشتغال و تولید ناخالص داخلی برخی از کشورها در سال ۲۰۱۸، آورده شده است. باتوجه به جدول (۱۱)، بنگاههای کوچک و متوسط در کشور اندونزی بیشترین سهم در اشتغال و تولید ناخالص داخلی و کشور مالزی کمترین سهم را در بین کشورهای مورد مطالعه دارا هستند. در جدول (۱۲)، وضعیت تأمین مالی بانکی بنگاههای کوچک و متوسط در کشورهای مختلف در سال ۲۰۱۸ آورده شده است. منبع: OECD، ۲۰۲۰. باتوجه به جدول (۱۲)، در بین کشورهای مورد مطالعه

نقش نظام بانکی و بازار سرمایه در تأمین مالی بنگاههای تولیدی کوچک و متوسط | تیر ماه ۱۴۰۰

● جدول ۱۳- سرمایه در گردش بزرگترین بازارهای سرمایه جهان در سال ۲۰۱۹ تریلیون دلار

بازار سرمایه	سرمایه در گردش	بازار سرمایه	سرمایه در گردش
بورس نیویورک	۱۲/۲۳	بورس نزدک	۹۳/۱۰
بورس توکیو	۲۲/۶	بورس شانگهای	۰/۱۵
بازار بورس هنگ کنگ	۴۶/۴	بورس لندن	۳۸/۴

● منبع: گزارش WDI در سال ۲۰۱۹

● ارائه تضامین مورد نیاز برای کسب و کارهای کوچک از جمله تضامین وام‌دهی و قراردادهای تضمینی اداره کسب و کارهای کوچک.

● بیان شرایط و دستورالعمل‌های وام‌های قابل اعطا به شرکت‌های دولتی و محلی در حال توسعه.

● حمایت مالی از کسب و کارهای کوچکی که به نوعی درگیر در تولید مواد غذایی، دامپروری، آبی‌پروری و سایر صنایع مرتبط با کشاورزی هستند.

● قانون اشتغال کسب و کارهای کوچک مصوب ۲۰۱۰ در آمریکا

در تاریخ ۲۷ سپتامبر ۲۰۱۰ رئیس جمهور آمریکا قانون مربوط به اشتغال و فعالیت کسب و کارهای کوچک را امضا کرد که به نوبه خود مهمترین بخش از قوانین کسب و کارهای کوچک در طول یک دهه اخیر به حساب می‌آید. قانون فوق منابع حیاتی برای کمک به ادامه فعالیت این بنگاه‌ها را در جهت انجام اصلاحات اقتصادی و ایجاد اشتغال تأمین می‌کند. این قانون زمینه‌های اعطای وام‌های مربوط به اداره کسب و کارهای کوچک را گسترش داده و اجازه اعطای میلیاردها دلار وام‌های حمایتی، تخفیف مالیاتی و شیوه‌های گوناگون دیگر را به کارآفرین‌ها و صاحبان بنگاه‌های کوچک صادر کرد.

● افزایش میزان وام: میزان وام‌های حمایتی به بیش از ۱۲ میلیون دلار رسیده است.

● سطح بالاتر وام: وام‌های سطح بالاتر منجر به افزایش سقف وام اعطایی شده است.

● تغییر استانداردهای اندازه: هرچه بنگاه کوچکتر باشد بیشتر واجد شرایط برای دریافت وام مربوط به بنگاه‌های کسب و کار کوچک است.

● طبق این قانون به صورت موقت مجوز استفاده مجدد از داراییها و مستغلات رهن گذاشته شده برای دریافت وام جدید صادر گردید.

● پابلوت برنامه واسطه‌ای پرداخت وام به بنگاههای کوچک: طبق این قانون به ازای هر سال هر برنامه پابلوت تا مبلغ ۲۰ میلیون دلار تا سه سال تأمین مالی می‌گردد تا اینکه سازمانهای غیرانتفاعی محلی و دیگر نهادها را از نظر مالی پیشنهاد میکند تا بتوانند بنگاههای اقتصادی کوچک را که نیاز به وام‌های تا مبلغ ۲۰۰۰۰۰ دلار دارند را تأمین مالی نمایند.

تأمین مالی بنگاه‌های کوچک و متوسط از طریق بازار سرمایه است. در جدول (۱۳)، سرمایه در گردش بزرگترین بازارهای سرمایه جهان در سال ۲۰۱۹ بیان شده است.

باتوجه به جدول (۱۲)، بازار بورس نیویورک بیش از ۴۰ درصد سرمایه در گردش بازارهای سرمایه جهان را دارد. در این بازارها هم سهامداران خارجی و هم سهامداران داخلی مشارکت دارند و همانطور که گفته شد از این طریق بیشترین سهم از تأمین مالی بنگاه‌های کوچک و متوسط را به خود اختصاص می‌دهند.

در اکثر کشورهای جهان به دلیل اینکه تأمین مالی بنگاه‌ها از منابع متفاوت انجام می‌شود و تفکیک دقیق این منابع مشکل است.

اما باید به این نکته اشاره شود که تسهیلات بانکی در این کشورها هدفمند و با نرخ بهره پایین صورت می‌گیرد و ممکن است در برخی از کشورها برای حمایت از این بنگاه‌ها، دوره بازگشت تسهیلات طولانی باشد. همچنین با توجه به وجود بازارهای سرمایه مطمئن و کارا در برخی از کشورهای OECD، این بازارها سهم بیشتری از نیاز مالی بنگاه‌ها را تأمین می‌کنند. سامانه‌های تأمین مالی جمعی در دنیا مبتنی بر چهار مدل «هدا»، «پاداش»، «قرض الحسنه فرد به فرد» و «مشارکت در سهام» فعالیت می‌کنند که البته این سامانه‌ها در تعریف پروژه‌ها، شرایط دریافت مبالغ سرمایه‌گذاری شده، میزان کارمزد و غیره با یکدیگر متفاوتند.

در برخی از کشورها مانند ایالات متحده به منظور حمایت از کسب و کارهای کوچک قوانینی وضع شده است. بیان این قوانین در اینجا ضروری به نظر می‌رسد.

● قانون سرمایه‌گذاری کسب و کارهای کوچک در آمریکا

این قانون که در سال ۱۹۵۸ و در تکمیل حمایت‌های ذکر شده در قانون کسب و کارهای کوچک به تصویب رسید در جهت حمایت و تقویت پایداری جریان سرمایه‌گذاری بخش خصوصی و همچنین ارائه وام‌های بلندمدت به کسب و کارهای کوچک، در زمینه عملیات، رشد و توسعه و نوسازی و مدرنیزه کردن کسب و کار با در نظر گرفتن شرایطی خاص بود. بخش‌های مرتبط با حمایت‌های مالی در این قانون عبارتند از:

نقش نظام بانکی و بازار سرمایه در تأمین مالی بنگاههای تولیدی کوچک و متوسط | تیر ماه ۱۴۰۰

● جدول ۱۴- وضعیت ایران در زیرشاخصهای سیستم مالی براساس گزارش رقابت پذیری جهانی سال ۲۰۱۸ و ۲۰۱۹

شرح		وضعیت ایران				بهترین کشور در منطقه				بهترین کشور در جهان					
		رتبه		ارزش		امتیاز		کشور (رتبه)/امتیاز		ارزش		کشور/امتیاز		ارزش	
		۲۰۱۸	۲۰۱۹	۲۰۱۸	۲۰۱۹	۲۰۱۸	۲۰۱۹	۲۰۱۸	۲۰۱۹	۲۰۱۸	۲۰۱۹	۲۰۱۸	۲۰۱۹	۲۰۱۸	۲۰۱۹
سیستم مالی (۱۰۰-)		۹۸	۱۲۳	۵۲.۵	۴۷.۵	-	-	اسرائیل (۲۲)	قطر (۲۲)	۸۰.۱	۸۱.۳	آمریکا	هنگ کنگ	۹۲.۱	۹۱.۴
اعطای اعتبار داخلی به بخش خصوصی (درصد از GDP)		۵۷	۵۳	۵۹.۳	۶۲.۹	۶۲.۴	۶۶.۲	لبنان (۲۶)	لبنان (۲۶)	۱۰۲.۵	۱۰۳.۱	قبرس/۱۰۰	قبرس/۱۰۰	۲۴۱.۲	۲۲۲.۶
تأمین مالی بنگاههای کوچک و متوسط (امتیاز 1-7)		۱۲۷	۱۲۶	۲.۹	۲.۹	۳۲.۳	۳۰.۸	قطر (۹)	قطر (۴)	۷۰.۱	۵	آمریکا/۷۹.۷	فنلاند/۷۴.۹	۵۸	۵.۵
دسترسی به سرمایه گذاری مخاطره آمیز (امتیاز ۱-۷)		۱۱۱	۱۲۱	۲.۷	۲.۲	۲۳	۲۰.۷	اسرائیل (۲)	اسرائیل (۲)	۵.۲	۵.۲	آمریکا/۷۶.۷	آمریکا/۷۰.۶	۵.۶	۵.۲
ارزش بازار سرمایه (درصد از GDP)		۶۷	۶۹	۲۵.۳	۲۴.۶	۲۵.۳	۲۴.۶	قطر (۱۸)	قطر (۲۱)	۹۲.۸	۸۹.۵	هنگ کنگ/۱۰۰	هنگ کنگ/۱۰۰	۱۰۴۴.۶	۱۰۹۹.۶
حق بیمه (درصد از GDP)		۷۹	۸۴	۱.۴	۱.۳	۲۳.۸	۲۱.۵	اسرائیل (۳۱)	اسرائیل (۲۶)	۷۶.۶	۴.۲	تایوان-چین/۱۰۰	تایوان-چین/۱۰۰	۱۶.۴	۱۶.۱
استحکام مالی بانکها (امتیاز 1-7)		۱۳۱	۱۳۶	۳.۱	۲.۸	۳۴.۷	۲۹.۹	اسرائیل (۱۲)	اسرائیل (۱۳)	۸۲.۸	۶.۱	فنلاند/۹۴.۵	فنلاند/۹۵.۵	۶.۷	۶.۷
مطالبات غیر جاری (درصد)		۱۰۳	۱۱۴	۱۰	۱۱.۴	۸۰.۸	۷۸.۰	عربستان (۱۷)	اسرائیل (۱۳)	۹۸.۴	۱.۴	تایوان-چین/۱۰۰	تایوان-چین/۱۰۰	۰.۳	۰.۳
شکاف اعتباری (درصد)		۱۱۵	۱۲۲	۴.۴	۴.۴	۹۳.۷	۹۳.۷	بحرین (۱)	امارات (۱)	۱۰۰	-۱.۱	آنگولا و.../۱۰۰	آنگولا و.../۱۰۰	-۵.۶	-۷.۲
نسبت کفایت سرمایه بانکها		-	۱۴۱	۹۶.۱	۵.۱	-	۶۲.۳	یمن (۵)	یمن (۱۲)	۱۰۰	۲۶.۸	سیرالئون/۱۰۰	گامبیا/۱۰۰	۳۱.۴	۳۴.۷

● منبع: global competitiveness report-۲۰۱۹

بررسی وضعیت سیستم مالی از نظر زیرشاخه‌های آن، درک بهتری از سیستم مالی کشور در اختیار می‌گذارد و سیاست گذاری برای بهبود شرایط را قاعده مندتر می‌کند. در جدول (۱۴)، وضعیت ایران در زیرشاخصهای سیستم مالی براساس گزارش رقابت پذیری جهانی سال ۲۰۱۸ و ۲۰۱۹ آورده شده است. لازم به ذکر است در سال ۲۰۱۸ تعداد ۱۴۰ کشور و در سال ۲۰۱۹ تعداد ۱۴۱ کشور مورد بررسی قرار گرفته‌اند. باتوجه به جدول (۱۴)، رتبه ایران در سال ۲۰۱۹ نسبت به سال ۲۰۱۸ تنها در زیرشاخص اعطای اعتبار داخلی به بخش

بررسی وضعیت سیستم مالی از نظر زیرشاخه‌های آن، درک بهتری از سیستم مالی کشور در اختیار می‌گذارد و سیاست گذاری برای بهبود شرایط را قاعده مندتر می‌کند. در جدول (۱۴)، وضعیت ایران در زیرشاخصهای سیستم مالی براساس گزارش رقابت پذیری جهانی سال ۲۰۱۸ و ۲۰۱۹ آورده شده است. لازم به ذکر است در سال ۲۰۱۸ تعداد ۱۴۰ کشور و در سال ۲۰۱۹ تعداد ۱۴۱ کشور مورد بررسی قرار گرفته‌اند. باتوجه به جدول (۱۴)، رتبه ایران در سال ۲۰۱۹ نسبت به سال ۲۰۱۸ تنها در زیرشاخص اعطای اعتبار داخلی به بخش

بالای بازپرداخت اصل و بهره تسهیلات از سوی دیگر، موانع مهم تأمین مالی این بنگاهها است. علاوه بر این به دلیل رکود حاکم بر کشور، فروش بنگاهها به صورت اعتباری و غیر نقدی انجام شده و در نتیجه بنگاههای کوچک و متوسط را با چالش تأمین سرمایه در گردش روبه رو کرده است. بنابراین پیشنهاد می شود در شرایط کرونایی اقتصاد کشور و همچنین فشارهای تحریمی، نجات بنگاههای کوچک و متوسط با استفاده از نظام بانکی و بازار سهام در دستور کار قرار گیرد و هرچه زودتر نسبت به از بین رفتن این بخش بزرگ اقتصاد کشور اقدامات لازم در دستور کار قرار گیرد. برای گسترش تأمین مالی بنگاههای کوچک و متوسط از طریق بازار سرمایه برخی اقدامات ضروری است. افزایش سواد مالی صاحبان بنگاهها، تسهیل انتشار و عرضه اوراق بهادار توسط این بنگاهها، اصلاح قانون تجارت به منظور تسهیل فرآیند ثبت، تأسیس، تبدیل و تغییرات شرکت‌های سهامی با کمترین زمان ممکن و هزینه، ایجاد مشوق‌های مالیاتی برای بنگاههایی که در بازار سرمایه پذیرفته می‌شوند، کاهش هزینه‌های مربوط به پذیرش در بازار و غیره از جمله مهم‌ترین این اقدامات است. از دیگر راهکارهای توسعه بازار سرمایه به عنوان نهاد مکمل نظام بانکی در بسیاری از کشورهای جهان، ایجاد بازاری مجزا برای شرکت‌های کوچک و متوسط است. چنین بازاری با ایجاد شفافیت و دسترسی به اطلاعات، امکان تصمیم‌گیری آگاهانه و کاهش ریسک را برای سرمایه‌گذاران فراهم می‌کند و با کمک به تأمین مالی بنگاههای کوچک و متوسط و فراهم کردن زمینه رشد آنها و تسهیل ورود به بازار اصلی سرمایه، موجب افزایش اشتغال و رشد اقتصادی کشور می‌شود.

خصوصی (درصد از GDP) بهتر شده است. نسبت کفایت سرمایه بانکها در ایران بدترین رتبه در جهان است.

جمع بندی و ارائه پیشنهادات

در این گزارش نقش نظام بانکی و بازار سرمایه در تأمین مالی بنگاههای کوچک و متوسط در ایران با توجه به آمار و اطلاعات موجود بررسی شد. همانطور که از اطلاعات و آمار سال‌های قبل دیده شد حدود ۹۸ درصد تأمین مالی این بنگاهها توسط نظام بانکی صورت می‌گیرد.

از سال ۱۳۹۸ به بعد در ایران بازار سرمایه مورد توجه و استقبال قرار گرفت و این سهم از تأمین مالی را تغییر داد به صورتیکه براساس ارزش معاملات در سال ۱۳۹۹، بازار سرمایه توانسته است بیش از ۱۲ درصد از تأمین مالی بنگاههای اقتصادی را برعهده بگیرد. با مرور آمار و اطلاعات مربوط به بنگاههای کوچک و متوسط در سایر کشورها، سهم منابع تأمین مالی متفاوت از ایران است و بیشتر به سمت بازارهای سرمایه و سهام است. لذا نظام بانکی و بازار سرمایه در داخل کشور نیاز به اصلاحاتی دارند.

در سال‌های اخیر با وجود تحریم‌ها، بنگاههای اقتصادی به‌ویژه بنگاههای کوچک و متوسط با مشکلات بسیاری از جمله در حوزه تأمین مالی و نقدینگی مواجه گردیده‌اند. از آنجاکه بیشترین سهم تأمین سرمایه به‌ویژه در مورد بنگاههای کوچک و متوسط از طریق بانکها صورت می‌پذیرد، بنابراین چالش تأمین مالی از مهم‌ترین مشکلات پیش روی این بنگاهها است. سیستم مالی بانک محور کشور از یکسو و نداشتن وثیقه‌های کافی و ریسک